

Vertrouwen als (op)gave

Luc Stevens: 'Zekerheden komen niet van buiten, maar van binnenuit'

'Vertrouwen is het meest waardevolle dat een mens kan bezitten: zekerheid in verbondenheid', schrijft emeritus hoogleraar orthopedagogiek en NIVOZ-directeur Luc Stevens. Maar, zo stelt hij: dŭrven we wel te vertrouwen in een wereld die per definitie onzeker is? 'Wij hebben de afgelopen decennia met man en macht geprobeerd onze zekerheden ongedaan te maken. Dat deden we door vertrouwen en verantwoordelijkheid over te laten aan professionele anderen, georganiseerd in instanties. Als iets duidelijk is geworden, is het dat dit project mislukt is.'

Vertrouwen is een kwaliteit van menselijke verbondenheid, geworteld in een veilige gehechtheid aan degenen die je grootbrachten. Het ontstaat in een verhouding van wederzijdse responsiviteit van ouders en kind. Hieruit komt voor beiden een diepe ervaring van voorspelbaarheid van de ander voort. Met andere woorden: kinderen en ouders leren op elkaar te kunnen rekenen. Dan ontstaan vertrouwen en zelfvertrouwen. Daar wordt ook de basis gelegd voor het nemen van verantwoordelijkheid, voor het je verbonden voelen met anderen of het andere en daarvoor willen instaan.

In deze veilige verhouding met zijn opvoeders zoekt een kind ruimte voor verkenning en de ervaring dat je door eigen toedoen iets kunt bereiken. Het kind zoekt autonomie, een eigen positie binnen de verbondenheid die eerst zo vanzelfsprekend ongedeeld was. Dit proces wordt door ouders begeleid: zij wijzen je op de consequenties van je acties en het nemen van verantwoordelijkheid daarvoor. Maar ze vragen ook verantwoordelijkheid te nemen voor anderen, als de kinderen het al niet spontaan zelf hebben gedaan (troosten bijvoorbeeld). Dat laatste, de keuze om verantwoordelijkheid te

nemen, anticipeert op wat we later groeiende volwassenheid noemen.

Het is natuurlijk een ideaal-typisch beeld van menselijke ontwikkeling dat we hier schetsen. Het ideale zullen we niet bereiken, maar het typische wel: vertrouwen in jezelf en de ander als uitingen van verbondenheid en verantwoordelijkheid.

Dat is het meest waardevolle dat een mens kan bezitten: zekerheid in verbondenheid, de basis van moraliteit, van menselijke waarden die een bestaan zinvol maken in een wereld die per definitie onzeker en onvoorspelbaar is.

Het is hier, in de manier waarop wij ons verstaan met onzekerheid, dat onze samenlevingen recent een belangrijke ontwikkeling hebben doorgemaakt. Je kan ook zeggen: in de manier waarop wij onszelf en anderen vertrouwen én niet vertrouwen. Wij hebben met man en macht geprobeerd onze onzekerheden ongedaan te maken. Dat deden we door het vertrouwen in en de verantwoordelijkheid voor onszelf en anderen over te laten aan professionele anderen, georganiseerd in instanties (verzekeringen, banken, advocatuur), zorgvoorzieningen en het onderwijs. Iets dat gepaard ging met verfijnde wetgeving, procedures en protocollen om verantwoording te regelen. We spreken nu van een verzorgingsstaat, van verantwoording afleggen in meetbare resultaten en van juridisering van onze maatschappij. Kort gezegd: wij laten ons verzorgen, dus ook sturen, door (data van) anderen, leven in hun schijnwerelden en vertrouwen intussen op hun integriteit. Dat laatste hebben wij ook geregeld in begrippen als professionaliteit en door zogenaamde gedragscodes. Je zou kunnen zeggen: wij hebben vertrouwen *geprofessionaliseerd*.

Als iets duidelijk is geworden is dat dit project is mislukt. Wij dachten dat we het onze waarden hadden meegegeven, maar het heeft zijn eigen autonome belang ontwikkeld: profijt. En dat vonden wij niet onaantrekkelijk. We hebben onszelf lelijk bij de neus genomen. Wij hebben zekerheid gezocht in constructies buiten ons en er niet mee gerekend dat deze een geheel

eigen leven konden gaan leiden. We hebben het resultaat van ons vernuft als een boemerang in ons gezicht gekregen. De demasqués van onbetrouwbaarheid volgen elkaar op. En ineens is het vertrouwen weg, krijgen anderen de schuld, staan we verlegen te kijken naar de leegte aan ideeën, visie, inspiratie die is achtergebleven en hebben we intussen zomaar niet het roer weer in handen. Dat wordt nu overgenomen door processen van migratie, grote geopolitieke verschuivingen, beleid dat visie vooral hinderlijk vindt en de straat die zich razendsnel organiseert.

Zekerheden komen niet van buiten, maar van binnenuit, komen van wat een mens waardevol vindt. Het zijn waarden, geen data die zekerheid bieden. Een principe waarmee je kinderen al vroeg en consequent vertrouwd wil maken. En waarden zijn geworteld in verbondenheid, met vertrouwen als een van de belangrijkste manifestaties. Dat zou je kinderen al vroeg en consequent willen laten zien, ook in de vorm van zeker zijn van jezelf, van wat jij wil en kan, van jezelf als actor, als onderwerp van de handeling. En dat de ander hier van meet af aan bij is inbegrepen, dat jij deel bent van een groter sociaal geheel en dat jij daarvoor van belang bent. Er wordt op jou gerekend en jij kan rekenen op anderen.

Je zou wensen dat alle leraren vanaf morgen hun leerlingen laten weten dat er op hen gerekend wordt, dat anderen hen vertrouwen als steunbron en dat dat betekent dat je hard aan jezelf als mogelijkheid werkt. Niet weer toetsen om zogenaamde zekerheden te krijgen over de stand van ontwikkeling van je leerlingen. Die stand zegt niet veel over deze leerling en de leerling zelf wordt verkeerd geïnformeerd over wat belangrijk voor hem is. Het adagium van de leraar is veeleer:

'We weten niet, wat wij, wanneer en op welk moment zullen bereiken in jouw schoolloopbaan. Maar we gaan aan het werk, doen wat we kunnen en wat we bereiken, dat is dan ook voldoende.' Een onvoorwaardelijk vertrouwen in de ontwikkeling van je leerlingen.

